

MYSTERIEDIEREN

CRYSTALSERIE II

1994

ROZEKRUIS PERS - HAARLEM - NEDERLAND

ISBN 90 6732 114 1

© 1994 ROZEKRUIS PERS - HAARLEM - NEDERLAND

Inhoud

	Inleiding	7
I	De vogel phoenix	9
II	De phoenix en de pelikaan	19
III	De eenhoorn - symbool van goddelijke kracht	26
IV	De duif, de raaf, de eenhoorn en de leeuw	38
V	Als de adelaar vliegt zal de geest ontwaken	49
VI	De griffioen	54
VII	Het raadsel van de sfinx	61
VIII	De weg van de sfinx naar de grote piramide	71
	Noten	76
	Verantwoording der illustraties	77

Wat is waarheid?

Zie dit kristal: hoe het ene licht zich in twaalf vlakken openbaart, ja in viermaal twaalf, en ieder vlak weerkaatst één straal licht, en de een beschouwt één vlak en een ander een ander vlak, maar het is toch het ene kristal en het ene licht dat in alle schijnt.

Het Evangelie van de Heilige Twaalven

Inleiding

Sinds onheuglijke tijden probeert de mens zin en betekenis aan zijn bestaan te geven. De ene keer gebeurt dat heel herkenbaar en tastbaar, een andere keer abstract en bespiegelend. Hij poogt het klassieke gebod dat op de tempel van Delphi stond: «Ken uzelf» waar te maken en zichzelf te doorgronden. Talloze overblijfselen getuigen van deze pogingen.

Door dit «ken uzelf» komt de mens tot de ontdekking dat hij een mengwezen is, een samenvoeging van verschillende rijken. De ene keer ervaart hij deze samenvoeging als een geordend evolutieproces, in een planmatigheid begrepen. De andere keer als een chaos van begeerten. In het «ken uzelf» komt hij ook tot de ontdekking dat hij een beïnvloedbaar wezen is. Hij kan de «stemmen» van de dieren en de goden horen en in zijn drang tot communicatie verbindt hij zich met goden en dieren. De mens kan tot een ontdekking komen, zoals het Goethe verging, die zei: «Zoals de mens is, zo is zijn God.»¹ En Christiaan Rozenkruis concludeerde bij de Zevende Dag van de Alchemische Bruiloft: «Het hoogste weten is niets te weten.»² Wanneer de mens zichzelf zo kent, kan hij zijn besluit nemen.

In dit boekje zal worden getoond hoe mensen onder

¹★ Zie de noten op blz. 76.

het motto «ken uzelf» zochten en poogden het kenbare en het onkenbare te verzoenen, in deze verzoening vrede probeerden te vinden, en welke beelden en vormen werden gebruikt om de genoemde menselijke opdracht zichtbaar te maken, zoals de phoenix, de eenhoorn en andere mysteriedieren. Behalve deze zal de lezer ook enige beschouwingen aantreffen die gewijd zijn aan dieren als de adelaar, de duif en andere die, strikt genomen, niet als «mysteriedieren» kunnen worden aangemerkt. In de traditie en de symboliek worden ze echter door alle tijden heen zo dikwijls met de eerder genoemde in samenhang gebracht, dat wij het verantwoord vonden ook voor enkele van deze dieren een plaats in het boekje in te ruimen.

De inhoud van deze uitgave is ontleend aan artikelen die in de jaren 1980/1994 verschenen zijn in het tijdschrift Pentagram, Haarlem, orgaan van het Lectorium Rosicrucianum. Met uitzondering van hoofdstuk VII, *Het raadsel van de sfinx*, dat van de hand van J. van Rijckenborgh is, werd in het tijdschrift bij de opgenomen artikelen de naam van de schrijver niet vermeld.

DE ROZEKRUIS PERS

De vogel phoenix

Over de vogel phoenix doen verscheidene mythen en legenden de ronde. De bekendste daarvan is waarschijnlijk die welke wij hieronder publiceren en die toegeschreven wordt aan de Noordafrikaan Lactantius. Deze leefde in de tweede helft van de 3e eeuw en in het eerste gedeelte van de 4e eeuw. Hij was leerling van een andere Noordafrikaan, Arnobius, die tijdens de christenvervolgingen onder keizer Diocletianus (304-310) een tegen het heidendom gericht werk schreef. Lactantius, die eveneens verscheidene werken heeft geschreven, was welbespraakt en beschikte over een vloeiende Latijnse stijl, waaraan hij zijn bijnaam «de christelijke Cicero» te danken had. Keizer Konstantijn de Grote stelde hem in het jaar 317 in Trier tot leraar van zijn zoon Crispus aan. Aan de rechtgeaardheid of rechtgelovigheid van Lactantius kan men net zo weinig of zo veel twijfelen als aan die van alle «kerkvaders» en «kerkleraren», die van de «heidenen» gebruikten wat in hun systeem van pas kwam en het, hoe dan ook, niet bedreigde.

De phoenix is een oeroud menselijk gegeven. Er zijn talloze studies gemaakt over de oorsprong van dit erfgoed, over de iconografie en de thematiek rond de vogel phoenix. Ook in de bijbel wordt de wondervogel genoemd en wel in het boek Job, waarin Job zegt (29:18): «Ik dacht: tegelijk met mijn nest zal ik de geest geven en mijn dagen vermeerderen als de phoenix.» De signa-

tuur van dit mysteriewezen is de onverwoestbaarheid van het leven. Dit koste-wat-kost blijven leven was de signatuur van het oude Egypte: dood is de geboorte van nieuw leven. De dodencultus aldaar was een overweldigende negatie van de dood en de vernietiging. De ergste straf voor een Egyptenaar was volgens het Egyptische Dodenboek: «Zij die kwaad doen, zullen niet meer zijn [...] zij zullen de zon nooit meer zien.»³

De phoenix is de Egyptische Benoe. Benoe is een van de grondsymbolen van de oud-Egyptische geloofswereld. De naam Benoe is afgeleid van de woordstam «opstaan, schijnen, verschijnen, glanzen, lichten.» Benoe, phoenix, is het oer-mythische beeld van de vogel, het eerste wezen dat op het land verscheen dat uit het water oprees. Met andere woorden, hij is het verschijnende licht, de herkenbare zonnemythe.

Enkele citaten mogen duidelijk maken hoe in Egypte de dood en de opstanding werden beleefd.

«De Egyptische religie is een natuurreligie, dat wil zeggen ze hangt onverbrekkelijk samen met het natuurleven [...]. Elk jaar zag men uit de dood het leven komen, zonder aanwijsbare oorzaak. Elk jaar zag men het leven onbegrijpelijk verdwijnen in de geheimzinnige diepten van de dood.»⁴

«Het is zeker dat de Egyptenaar de dood haatte. Toch stierf hij vermoedelijk gelaten, omdat hij er vast van overtuigd was dat hem een herleving, een vernieuwing van zijn bestaan wachtte.»⁵

«In het kort komt deze opvatting hier op neer dat zij de dood integreerden in het goddelijke leven: de godheid is naar Egyptisch geloofsbesef een wezen dat zijn ware aard toont door uit de dood te verrijzen.»⁶

«Hierbij dient men te weten, dat de oud-Egyptische godsdienst, zoals wij deze kennen, hoofdzakelijk uit een staatscultus bestond. De getuigenissen van persoonlijke vroomheid zijn zeldzaam.»⁷

Christus en de phoenix

Het ligt voor de hand dat Lactantius in zijn apologie dit gegeven kon gebruiken. Er zijn talloze verwijzingen en gissingen waarom hij dit deed. De symboliek van de phoenix is toepasbaar op de Christus. Afhankelijk van het doel gebruikte men deze symboliek. In een poging het christendom volkomen uit het niets te laten komen, werd de mythe van de vogel phoenix als een christelijke mythe geïnterpreteerd. Wilde men het christendom een klassiek aureool geven, dan werd de Egyptische afstamming benadrukt.

Het is bekend dat zeer veel volkeren in hun heilige geschriften de mythe van de opstanding uit de dood gebruikten. Het is dan ook begrijpelijk dat Paulus zegt: «Dood waar is uw overwinning? Dood waar is uw prikkel?» (1 Kor. 15:55). J. van Rijkenborgh benadrukt in zijn «Laatste woord van informatie en opwekking» de uitspraak: «Uit Egypte heb ik mijn zoon geroepen.» En hij deelt mede: «Voor zover het de huidige mensheid betreft, zijn er slechts twee tijdperken geweest: het Egyptische en het christelijke. Het Egyptische tijdperk beïnvloedde en gaf geboorte aan het christelijke tijdperk; want er staat geschreven: Uit Egypte heb ik mijn

zoon geroepen, en het was deze zoon, die het christelijke tijdperk inluidde.»⁸

De tekst van Lactantius luidt in Nederlandse vertaling als volgt:

De Phoenix

Ver weg in het oosten, daar waar de hemelkoepel op de aarde rust en de poorten tot de eeuwigheid zoveel dichterbij lijken, ligt, afgezonderd en eenzaam, een gezegend gebied. Het kent geen wisseling van zomer en winter, want de zon schijnt er het hele jaar met verkwikkende stralen, als in een altijd durend voorjaar. In dit klare lentelicht strekt zich een wijds en open land uit, zonder steile heuvels of diepe dalen. Het is een gebied dat heel hoog ligt, ja, zelfs tweemaal zes ellen hoger dan onze hoogste bergtoppen.

Hier bevindt zich het Zonnewoud, een dicht bos van hoog oprijzende bomen met een altijd-groen bladerdak. Toen in het grijze verleden de aarde door vuur geteisterd werd, bleef dit gebied voor de vlammen gespaard. En toen de zondvloed de aarde overstroomde, konden de watervloeden het niet bereiken.

In dit oord komen slopende ziekten, eenzame ouderdom en de onverbiddelijke dood niet voor. Het kent geen verschrikkingen, geen laaghartige misdaad, geen waanzinnige begeerte naar rijkdom, evenmin als toorn en wraakbeluste woede. Diepe rouw en in lompen gehulde armoede zoekt men er tevergeefs, evenals knagende honger en slapeloos makende zorgen. Noodweer heerst er nooit, evenmin als vernielend stormgeweld, en de dauw bevriest er nimmer tot rijp die de aardkorst

bedekt. De velden worden niet verduisterd door wolken en er valt geen striemende regen uit de hemel neer.

In het midden echter is een bron, die de Bron des Levens wordt genoemd, helder, lieflijk en rijk aan zoet water. Eenmaal in iedere maand stroomt zij over en drinkt het gehele woud aldus twaalf keer per jaar. Hier groeien bomen met slanke stam, welker takken geurige, zoete vruchten dragen, die er nooit afvallen.

Dit Zonnewoud wordt bewoond door een onvergelykelijke vogel, de phoenix. Zij is de enige van haar soort, maar zij leeft voort doordat zij steeds uit haar eigen dood herboren wordt. Zij betuigt hulde aan de zon, als een trouwe dienaress, een taak die de natuur haar opdroeg toen zij de vogel voortbracht.

Zodra de dageraad zich aankondigt en de hemel zich van goud geleidelijk kleurt naar rood en het rozige morgenlicht de sterren doet verbleken, baadt de vogel zich driemaal viermaal in de heilige wateren en driemaal viermaal drinkt zij uit de Bron des Levens. Dan vliegt zij omhoog en zet zich op de hoogste top van de hoogste boom, de enige die uitziet over het gehele bos. Toegekeerd naar het oosten, wacht zij op de eerste stralen van de opgaande zon, het licht van de jonge dag.

Zodra de zon aan de kim verschijnt en de zachte glans van het eerste licht zichtbaar wordt, zet de phoenix de melodie in van een heilig gezang en roept met haar wondervolle stem de nieuwe dag aan. Noch het gezang van nachtegalen, noch het mooiste fluitspel in heilige tempels kan haar zingen evenaren, en, naar men zegt,

kunnen evenmin de stervende zwaan of de welluidende snaren van de Kylleense lier⁹ met haar wedijveren. Is de zon eenmaal geheel boven de horizon verrezen en baadt de ganse aarde in haar licht, dan klapwiekt de phoenix driemaal met haar vleugels, bij wijze van groet, nijgt driemaal voor haar lichtende meesteres, en zwijgt dan. Bovendien geeft de vogel bij dag en bij nacht het verstrijken van de uren aan; zij doet dat met onbeschrijfelijk schone klanken. Kortom, zij bewaakt niet alleen het heilige woud, zij is ook een eerbiedwaardig priesteres van de zon en kent als zodanig al haar geheimen.

Als de phoenix duizend jaren geleefd heeft en de last van de hoge ouderdom op haar begint te drukken, verlaat zij het vertrouwde tehuis in het Zonnewoud, ten einde haar verloren gegane jeugd te vernieuwen. Verlangend naar wedergeboorte verlaat zij het gewijde oord en zoekt deze wereld op, waar de dood de scepter voert. De langlevende vogel vliegt met snelle vleugelslag naar Syrië, dat in de oudheid naar haar Phoenicië heette, wiekt over onherbergzame wildernissen naar verborgen bossen, daar waar in de bergen een mysterieus woud verscholen ligt. Daar zoekt zij een palm uit – die, eveneens naar deze vogel, in het Grieks phoenix heet – waarvan de top zich hoog in de lucht verheft. Geen kwaadwillig schepsel kan haar in deze palm bereiken, geen gladde slang, geen roofvogel. Dan gaat de wind liggen, opdat hij niet al waaiend de heldere lucht zou verstoren en geen door de zuidenwind bijeengedreven wolkende de zonnestralen onderschept en zo de vogel zou hinderen.

Dan bouwt de phoenix zich een nest. Men zou ook kunnen zeggen: een graf, want zij sterft om opnieuw te

leven. Maar zij bewerkstelligt deze wedergeboorte geheel zelf. Vervolgens verzamelt zij in het dichte bos sappen en aromatische kruiden, zoals de Assyriërs en de rijke Arabieren die bijeenzoeken en de Pygmeeën en de Indiërs ze plukken, of de vruchtbare bodem van Saba die voortbrengt. In haar nest vergaart de phoenix kaneel, de geur van het welriekende amomum¹⁰ en balsem gemengd met bladeren; ook de twijgen van de zoetgeurende kassia¹¹ en de aromatische acanthus ontbreken niet, evenmin als scherp geurende wierookkorrels. Daaraan voegt zij de zachte loten van de nardus toe en ook myrrhe, als een heilbrengende panacee.

Zodra zij het nest gereed heeft, vlijt zij haar te veranderen lichaam met de dorre leden op het levenschenkende doodsbed. Vervolgens spreidt zij de specerijen en sappen rondom en over haar leden, ter voorbereiding van haar sterven. Omringd door de kostelijke geuren geeft zij de geest, in vol vertrouwen in het welslagen van haar offer. Haar lichaam, dat vergaat in een levenschenkend sterven, ontwikkelt hierdoor zoveel warmte dat het ontvlamt. Aangeraakt door een etherisch vuur wordt deze vlam tot een laaiende brand, waarin het lichaam tot as verteert. Deze as wordt door de natuur verzameld en samengekneed tot een massa, die werkt als een zaad. Daaruit wordt, naar men zegt, een schepsel zonder ledematen geboren, melkachtig wit als een worm. Dit schepsel groeit, maar gedurende een zekere tijd slaapt het en verkrijgt het de vorm van een ei. Zoals rupsen, in hun cocon met draden aan steen bevestigd, zich veranderen in een vlinder, zo wordt het lichaam van de vogel in zijn vroegere gedaante hersteld, totdat tenslotte de phoenix de schaal verbreekt en tevoorschijn komt.

In onze wereld is geen geschikt voedsel voor haar te vinden en niemand heeft de taak haar te voederen zolang zij nog geen veren heeft. Zij drinkt de ambrozijnen dauw uit de nectar die afkomstig is van de sterrenhemel, en dat is haar voedsel totdat zij volwassen is. Maar als eenmaal de kracht van de jeugd in haar opbloeit, vliegt zij weg om terug te keren naar haar oorspronkelijke tehuis.

Vóór zij wegvliegt echter, bedekt zij alles wat er van haar vroegere lichaam is overgebleven aan beenderen, as en de schaal van het ei met balsem en zalf en een mengsel van myrrhe en opgeloste wierook. Van dit alles vormt zij met haar snavel een bal, die zij meeneemt in haar klauwen als zij zich naar de Stad van de Zon spoedt.¹² Daar brengt zij de bal de heilige tempel binnen en legt hem op het altaar.

De herboren phoenix is zeer schoon, ja, zo betoverend is haar schoonheid en zo groots haar aanblik, dat zij alom wordt bewonderd en vereerd. De kleur van de vogel doet door de warme gloed denken aan rijpe granaatappels, of aan klaprozen wanneer die de velden tooien met hun vlammend rood. Schouders en borst glanzen in deze gloedvolle tint, evenals kop, hals en rug. De lange staartveren hebben een metaalachtige goudgele glans, versierd met purperen vlekken. De vleugels hebben aan de bovenzijde de kleuren van de regenboog, terwijl de gehele verenpracht een emeraldgroene weerschijn vertoont. Als de phoenix haar snavel van zuiver wit hoorn open doet, schittert deze als bezet met juwelen. Haar ogen zijn groot – men zou ze voor twee saffieren houden – en uit hun pupil schieten heldere vlammen. De kop is getooid met een stralende kroon, die doet denken aan de

glorieuze stralenkrans van de zon. Goud-metalen schubben bedekken de sierlijke poten, maar de klauwen hebben weer de kleur van rode rozen.

Naar haar verschijning kan de vogel zowel met de pauw als met de fazant vergeleken worden. Zij is groter dan het gevleugelde schepsel, vogel of dier, uit de Arabische landen.¹³ Zij is echter niet langzaam, zoals vogels van haar afmeting gewoonlijk zijn, die zich, door hun grote gewicht, slechts traag bewegen. Zij is licht en vlug en vol waarlijk vorstelijke gratie. Zo vertoont zij zich voor de blikken van de mensen.

Heel Egypte stroomt uit voor dit wondere schouwspel en het volk begroet de vogel met gejuich. Men beitel haar beeltenis in het heilige marmer en de dag van haar terugkeer wordt met een bijzonder teken gekenmerkt. Alle gevleugelde dieren verzamelen zich en geen van hen denkt aan prooi of aan vrees. Omgeven door een dichte menigte vogels vliegt de phoenix door het luchtruim en de vogels die haar begeleiden verheugen zich over hun verheven taak. Zodra de phoenix echter de gebieden van de reine ethers bereikt, keren haar begeleiders terug. De phoenix, nu weergekeerd in haar eigen domein, blijft voortaan voor stervelingen verborgen.

O gij, gezegende vogel, aan wie God zelf het vermogen gaf om uit zichzelf herboren te worden. Mannelijk of vrouwelijk, of geen van beide: gezegend is deze vogel die niet gebonden is aan de lagere Venus. De dood is haar Venus, haar enige vreugde is de dood. Om opnieuw geboren te kunnen worden, zoekt zij de dood. Zij is haar eigen nakomeling. Zij is haar eigen vader en ook haar

eigen erfgenaam. Zij is haar eigen voedster en zuigeling voor zichzelf. Zij is waarlijk zichzelf en toch niet dezelfde; dezelfde en toch niet zichzelf. Want zij heeft het eeuwige leven verkregen door de zegen van de dood.